

Η ΘΑΛΑΣΣΑ ΣΤΟ «ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ» ΚΑΙ ΤΟΥΣ «ΓΑΜΟΥΣ» ΤΟΥ ALBERT CAMUS

«Μεγάλωσα μέσα στη θάλασσα κι υπήρχε ένα μεγαλείο στη φτώχεια μου. Έπειτα έχασα τη θάλασσα, κι όλα τα πλούτη μού φάνηκαν γκριζωπά κι όλη η συμφορά αβάσταχτη»¹. Ο ήλιος και η θάλασσα σήμαιναν για τον Καμύ τη χαρά της ζωής, αφού «το βασίλειό του», όπως έλεγε ο ίδιος, «βρισκόταν σ' αυτόν τον κόσμο», τον επίγειο. Στα δοκίμιά του **Οι γάμοι** (1938) και **Το καλοκαίρι** (1954) παρακολουθούμε τις περιγραφές μιας φύσης ζωντανής και πολύ συχνά προσωποποιημένης. Η ομορφιά της φύσης, οι χαρές της θάλασσας και ο ήλιος γίνονται η αφορμή, για το γάλλο στοχαστή, να αντιληφθεί βαθειά τη θέση και τα όρια της ανθρώπινης ύπαρξης. Εξ άλλου ο ήλιος, η θάλασσα αλλά και η ασθένειά του –η φυματίωση– δίδαξαν στον Καμύ πως είναι θνητός. Αυτή η συνειδητοποίηση της θνητότητάς του τον έκανε πολύ άπληστο όταν απολάμβανε τις χαρές της φύσης. «Γιατί ν' αρνηθώ τη χαρά της ζωής, αφού ξέρω να μη τα κλείνω όλα μέσα στον κύκλο αυτής της χαράς; Δεν υπάρχει ντροπή όταν πρόκειται να γίνεις ευτυχισμένος» γράφει στους **Γάμους**². Το δοκίμιο αυτό το έγραψε ο Καμύ σε ηλικία 25 χρόνων, έχοντας ήδη συνειδητοποιήσει πως απ' τους γάμους –την αρμονική μας ένωση– με τη φύση, τον κόσμο, γεννιέται η αγάπη.

Ο Καμύ μιλάει για τη θάλασσα «που ντύνεται στ' ασήμι», «που γλύφει τους πρώτους βράχους μ' έναν ήχο φιλιού», τη θάλασσα «που δεν την χαράζει ούτε μια ρυτίδα», για το «χαμόγελο των δοντιών της που λάμπουν». Κυριεύεται ολόκληρος από την μεγάλη «ασέλγεια» της φύσης και της θάλασσας³, όπως λέει. Η ζωή του είναι γεμάτη από τους «στεναγμούς της θάλασσας» και «το ξεψύχισμα των κυμάτων». Είναι φανερό ότι η θάλασσα παρουσιάζεται συχνά όχι απλώς ως πηγή ζωής, αλλά ως ζωντανός οργανισμός.

Ο Καμύ στους **Γάμους** μιλάει για την Τιπάζα, την πόλη της Αλγερίας «που κατοικείται απ' τους θεούς» και περιγράφει αυτό το πάντρεμα των αρχαίων ερειπίων και της άνοιξης. Αυτή η παλιά ρωμαϊκή πόλη που τον μαγνητίζει, αποτελείται από «ερείπια που ξανάγιναν πέτρες». Όπως λέει ο ίδιος, «χάνοντας την ευγένεια που τους επέβαλε ο

άνθρωπος, ξαναγύρισαν στη φύση»⁴. Αυτή η φύση της Αλγερίας, μεταξύ της απεραντωσύνης της Σαχάρας και της απεραντωσύνης της θάλασσας, διαθέτει μια αυτάρκεια. Οι θεοί απουσιάζουν, διότι είναι περιττοί. Διαβάζουμε στους **Γάμους**: «Ποια η ανάγκη να μιλήσω για το Διόνυσο, για να πω ότι μ' αρέσει να συντρίβω κάτω απ' τα ρουθούνια μου τους κόκκους των σπάρτων;»⁵.

Στους **Γάμους** ακούμε απ' τον Καμύ τον ύμνο της θάλασσας και της ελευθερίας: «Πρέπει να γυμνωθώ ολότελα κι ύστερα να βουτήξω στη θάλασσα, γεμάτος ακόμα απ' τα αρώματα της γης, να ξεπλύνω μέσα της αυτά τα αρώματα, και να χαράξω στο δέρμα μου τον εναγκαλισμό που τόσο καιρό τώρα κάνει τα χείλη της θάλασσας να στενάζουν πάνω στα χείλη της γης». Κι ακόμα: «Στην ακροθαλασσιά γίνομαι μάρτυρας της πτώσης μου στην άμμο, της εγκατάλειψής μου στον κόσμο, της επιστροφής μου στο βάρος της σάρκας και των οστών... Εδώ καταλαβαίνω τι θα πει δόξα: το δικαίωμα ν' αγαπάς χωρίς μέτρο... Αγαπώ αυτή τη ζωή της εγκατάλειψης και θέλω να μιλήσω ελεύθερα γι' αυτήν: μου δίνει την περηφάνεια της ανθρώπινης υπόστασής μου»⁶. Ο Καμύ αισθάνεται υπερήφανος, διότι πιστεύει πως για να φτάσει στο σημείο ν' απολαμβάνει τον ήλιο, τις χαρές της θάλασσας και να νιώθει την καρδιά και το κορμί του να σκιρτούν από νιάτα, είναι ανάγκη να συγκεντρώσει τη δύναμη και την αντοχή του. Άλλωστε τού είναι αρκετό «να αποκτήσει με υπομονή τη δύσκολη γνώση της ζωής»⁷.

Η θάλασσα είναι η τέλεια συμβολική μορφή της ελευθερίας για τον γάλλο στοχαστή. Τον απαλλάσσει απ' το υλικό του βάρος, εκμηδενίζει τα ανθρώπινα όριά του και του προσφέρει την έντονη γεύση της ζωής που ο ίδιος απολαμβάνει με απληστία. Ζει με όλο του το κορμί και βεβαιώνεται μ' όλη του την καρδιά· εδώ ακριβώς αναγνωρίζει μια ελευθερία. Ο Καμύ μετά την έξοδό του απ' τη θάλασσα και την επιστροφή του στο βάρος της σάρκας, συνειδητοποιεί τι θα πει δόξα: «το δικαίωμα ν' αγαπάς χωρίς μέτρο. Το ν' αγκαλιάσεις ένα κορμί, είναι το ίδιο σα να κρατάς σφιχτά στο στήθος σου αυτή την παράξενη χαρά που κατεβαίνει απ' τον ουρανό στη θάλασσα»⁸. Μέσα στη φύση έχει συνειδηση πως συμπληρώνει μια αλήθεια που είναι η αλήθεια του ήλιου και ταυτόχρονα η αλήθεια του θανάτου. Ο ήλιος ανατέλλει και δύει, κι ο ίδιος, που είναι ευτυχής μέσα στον κόσμο αυτό που είναι το βασίλειό του, θα φθάσει στη νύχτα και το θάνατο, ο οποίος είναι για τον Καμύ «μια πόρτα κλειστή», αφού δεν πιστεύει στο Θεό, ούτε, κατά συνέπεια, στη μεταθανάτια ζωή.

«Το Αλγέρι», διαβάζουμε αργότερα στο έργο **Το Καλοκαίρι**, «και μαζί του κάποιες ευλογημένες περιοχές όπως είναι οι πολιτείες στη θάλασσα, ανοίγεται στον ουρανό σα στόμα ή σαν πληγή. Στ' Αλγέρι αγαπάς εκείνο που ζει όλος ο κόσμος: τη θάλασσα στη στροφή κάθε δρόμου, κάποιο βάρος από ήλιο, την ομορφιά της φυλής». Σ' αυτή την πολιτεία, όπως πιστεύει ο συγγραφέας, ο άνθρωπος ολοκληρώνεται, βέβαιώνεται για τους πόθους του, κι έτσι μπορεί να μετρήσει τα πλούτη του. Εδώ οι νέοι βρίσκουν μια ζωή που ταιριάζει στο μέτρο της ομορφιάς τους: «ποντάρουν στη σάρκα, ξέροντας πως θα χάσουν»⁹. Ήλιος, θάλασσα, νιάτα. Αυτή είναι η χαρά της ζωής που κάνει αυτό το λαό πλούσιο μέσα στη μιζέρια του. Εδώ οι άνθρωποι χαίρονται το μπάνιο, και γυμνοί στις παραλίες εγκαταλείπονται στον ήλιο. «Για πρώτη φορά, εδώ και δύο χιλιάδες χρόνια, παραδίνεται γυμνό στις ακρογιαλίες το σώμα. Εδώ και είκοσι αιώνες, οι άνθρωποι έχουν βαλθεί να νοθέψουνε την ελληνική αφέλεια και την ελληνική αφροντισιά, να ταπεινώσουνε τη σάρκα και να τη ντύσουνε με πολύπλοκα μασκαρέματα. Σήμερα, κι ερήμην αυτής της νοθείας, θα βρεις στ' ακρογιαλία της Μεσογείου τα νέα παιδιά να σμίγουν και πάλι με τις υπέροχες στάσεις και χειρονομίες των αθλητών της Δήλου»¹⁰. Αυτός ο λαός λατρεύει το κορμί σαν θεότητα και αδιαφορεί για το πνεύμα. «Ο καλλιεργημένος νους εδώ δεν έχει πέραση όπως στην Ιταλία»¹¹ λέει ο Καμύ, ο οποίος γνωρίζει καλά αυτό το λαό, τον ολοκληρωτικά πεταμένο μέσα στο παρόν του, που ζει χωρίς μύθους, χωρίς παρηγοριά και που έχει εμπιστευθεί όλα τ' αγαθά του σ' αυτή τη γη.

Στο Αλγέρι, ό,τι αγγίζει το θάνατο είναι γελοίο κι απαίσιο. Ο γάλλος στοχαστής έχει διδαχτεί πως «δεν υπάρχει υπερανθρώπινη ευτυχία, ούτε αιωνιότητα έξω απ' την καμπύλη των ημερών»¹². Ο ίδιος νιώθει ν' ανυψώνεται κάθε φορά που απολαμβάνει τις χαρές της φύσης και τότε συνειδητοποιεί και το παράλογο της ύπαρξής του. Το αλγερινό καλοκαίρι και η ομορφιά της θάλασσας τού έμαθαν πως «ένα μονάχα πράγμα είναι τραγικότερο από τον πόνο: η ζωή ενός ευτυχισμένου»¹³. Ο συγγραφέας, στο δοκίμιό του **Η Εξορία της Ελένης** (εκδεδωμένο μαζί με το **Καλοκαίρι**), γράφει πως όταν γνωρίσει κανείς τη θάλασσα και τον ήλιο της Μεσογείου, μπορεί να καταλάβει πως «αν οι Έλληνες άγγιξαν την απελπισία, τόκαναν πάντα με τη συνδρομή της ομορφιάς, που αποκτούσε τότε μια δύναμη καταπιεστική»¹⁴. Παράδειγμα αποτελεί η ελληνική τραγωδία αλλά και η ιστορία του Τρωϊκού πολέμου, μ' αφορμή την αρπαγή της Ελένης. Στο **Μύθο του Σισύφου** ο Καμύ γράφει ότι «στο βάθος κάθε ομορφιάς υπάρχει κάτι το απάν-

θρωπο και οι λόφοι, ο γλυκός ουρανός, τα δέντρα χάνουν την ίδια στιγμή το ψεύτικο νόημα που τους δίνανε, γίνονται πιο μακρινά κι από ένα χαμένο παράδεισο»¹⁵. Ο Καμύ διαπιστώνει πως, στην εποχή μας, έχουμε εξορίσει την ομορφιά και η απόγνωση αναδύεται μέσα από την ασχήμια. Γράφει: «Ντρεπόμαστε για την ομορφιά. Γυρίζουμε την πλάτη στη φύση. Οι αξιοθρήνητες τραγωδίες μας έχουν μια έντονη μυρωδιά γραφείου»¹⁶. Κι ακόμα: «Ο κόσμος ακρωτηριάστηκε από εκείνο που συνιστά τη διάρκειά του: τη φύση, τη θάλασσα, το λόφο, τη ρέμβη της νύχτας»¹⁷. Για το γάλλο στοχαστή «οι μέρες της θάλασσας μοιάζουν όλες σαν ευτυχία» και γι' αυτό χαίρεται αυτούς τους «πεισματωμένους τρελλούς» που ταξιδεύουν στους ωκεανούς κυνηγώντας νησιά που δραπετεύουν¹⁸.

Στο τέλος του δοκιμίου **Η θάλασσα σε απόσταση χαδιού** (που εκδόθηκε μαζί με το **Καλοκαίρι**) ο Καμύ ακούγεται να λέει: «Σε κάθε κύμα, μια υπόσχεση, πάντα η ίδια. Αν έπρεπε να πεθάνω περιστοιχισμένος από κρύα βουνά, αγνοημένος απ' τον κόσμο, απαρνημένος απ' τους δικούς μου, θα 'ρχόταν η θάλασσα την ύστατη ώρα, θα γέμιζε το κεφάλι μου, θα με κρατούσε πάνω απ' το είναι μου και θα με βοηθούσε να πεθάνω χωρίς μίσος». Και καταλήγει: «Είχα πάντα την αίσθηση πως ζούσα σ' ένα θαλάσσιο ύψος, στην καρδιά της απειλής, στην καρδιά μιας άφατης ευτυχίας»...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. A. CAMUS, **Το καλοκαίρι**, Αθήνα, Δωδώνη, σ. 167
2. **Αυτ.**, σ. 20.
3. **Αυτ.**, σ. 15.
4. **Αυτ.**, σ. 15.
5. **Αυτ.**, σ. 17.
6. **Αυτ.**, σ.σ. 17-19.
7. **Αυτ.**, σ. 19.
8. **Αυτ.**, σ. 42.
9. **Αυτ.**, σ. 42.
10. **Αυτ.**, σ. 44.
11. **Αυτ.**, σ. 54.
12. **Αυτ.**, σ. 56.
13. **Αυτ.**, σ. 57.
14. **Αυτ.**, σ. 127.
15. Βλ. **Ο μύθος του Σισύφου**, Αθήνα, Μπουκουμάνη 1973, σ. 23.
16. **Αυτ.**, σ. 129.
17. **Αυτ.**, σ. 130.
18. **Αυτ.**, σ.σ. 173-174.

RÉSUMÉ

Elsi Baconicola-Yiama,
La mer dans «L'été» et les «Noces» d'Albert Camus

La mer, selon le penseur français, constitue la forme symbolique parfaite de la liberté. Les deux essais –«L'été» et les «Noces»– glorifient la nature, le soleil et la mer. D'ailleurs A. Camus déclare que «ce monde est bien mon royaume et j'y suis heureux» et qu'il tire toute l'harmonie humaine de la leçon du soleil et de la mer.